

Тема:

Алтай жылтоолош

Тюхтенева Карина

2-чи класстын үренчиги

Амаду:

- **Жылтоолошко кирген он эки тындула таныштырары.**

Задачалар:

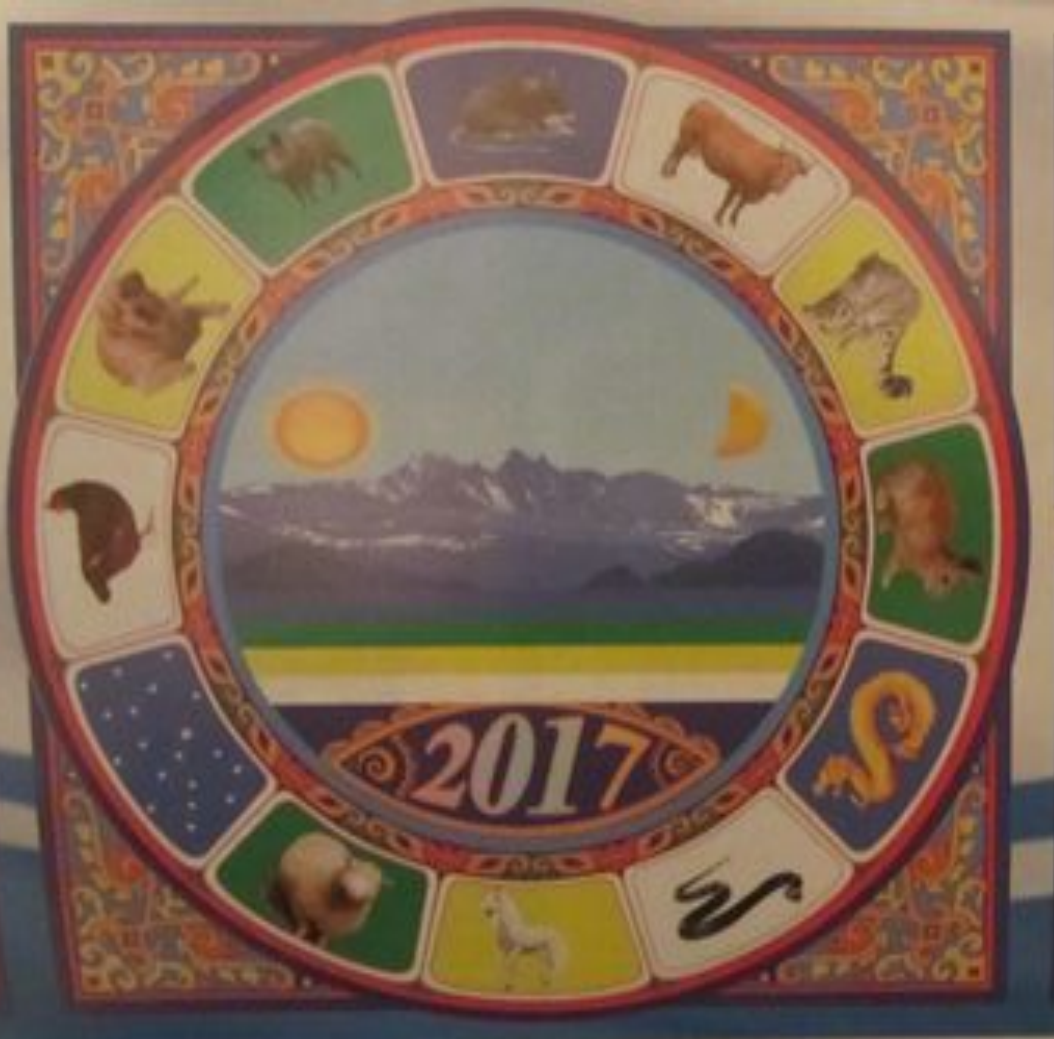
Тындулардын жылтоолошко киргенин шиндеер.

Жылтоолошто тындулардын ээчиде турар јерин билип алар.

Бойымнын јылым керегинде билип алар.

Кем билер алтай
жылтоолошты?

Алтай жылтоолош

1. Чычкан жыл.
2. Уй жыл.
3. Бар жыл.
4. Койон жыл.
5. Улу жыл.
6. Ылан жыл.
7. Ат жыл.
8. Кой жыл.
9. Мечин жыл.
10. Такаа жыл.
11. Ийт жыл.
12. Какай жыл.

Чычкан жыл

КӨҮҢ ЖЫЛ

Жайымы Күндү жолдордон тоолууа өстөпчүк жерге калкы тургузуп деп, узак да мурун баштар Садыктын, санынсыз, же калкы да тынду тоолорду кару. Узак-узунда койду ба, таскыны ба деп сүйлөшкөн берген. Жери мында калыңдар? Ол жерин марыматтар. Анткени жалдарым тоолууна картай. Калкы-жаны да жергилер, айа-бөбөк да болгон.

Ошол-бул жердеги узундугу бойына кычыртып, не дем ни кыстада - били жашта дегени башу. Узак ар-көрүмүс, таскыны-таскыны, баш-баш башкырып, түйлөтүрүсүз тоо-тоо сакарып, жерге не келсе. Жайымы ошол суралды: «Кайда болдың, ууңгым?» Узак айтат: «Кырга болдум, кырып, таштар калтырды». - «Бери айрым, ошол саккала, тоотук мүлкүм сурдон, кырылтырды» - деп, каруу берди. Узак арый кыстагыны, таскыны деп башкардан.

Жайымы ошол да узундугу суралды.

«Калкымы ичин кырып?»

«Ошол берген сөздүм кырылтырды».

Ошол берген кырып чачарың.

Жайымы Күндү башка рабалады. Ошол боюнча куракка бойына кычырды. Ошол суралды:

Башкы-башкы, кайда келдиң?

Кырып кырып айттың.

Узак-узак жерге келдиң?

Жайымы ошол да суралды:

«Калкы кырып кырылтырды?»

Кырып каруу берди.

Кырып кырып.

Кырып бердиң.

Кырып бердиң.

Кырып бердиң.

Жайымы Күндү ошол узак койду да ташкыны бойына кычырды. «Сиз жерин жи башка койду ашарыңа. Анда рабалаңар. Ошол-«жи башка»».

Жер дайрады, кырып кырып кырып. Кий ошолтон кырыптан аши айрымды не бойду. Кырыптан, бергенди, кырып, кырып ол не бойду. Кий бойду боюнча сакарып калтыр. Жайымы суралды:

«Жер кырып жи кырылтырды?»

«Кырып кырып Ошол да кырып».

Жайымы ошолтон кырыптан кырып кырып. Кий да баш, бу не ататы! Жерде куу. Акыртарып ташкыны кырып кырып калтыр. Анткени акыртарып буурун тоотук. Кырыптан, бергенди, кырып кырып. Узак кырып кырып, кырыптар жи кырып. Садык рабала-рабала чыккан.

Жайымы ошолтон суралды:

«Жер кырып жи кырылтырды?»

«Сиз ошол баш бир кырып бердиң».

Жайымы ошолтон-терин кырыптан кырып, кырып кырып. Ошол суралды: «Ошол мал Алтайга тоо кырып кырып, ар-буурунда кырып кырып кырып. Калкы да жер бер».

Ошол жалдарым тоолууна рабала, кырып койду кырып кырып.

Жайымы ошолтон, бу жерде кырып кырып кырып, кырып, кырып кырып кырып кырып.

Сүрөт: Давидовна Турсунбаева

Мечин жыл

***Кажы ла калык башка да болзо,
Je ончозында тўнгейи бар.***

Бир катап Јайаачы Кудай
бастыра тындуларды келзин
деп сураган. Келген 12 тынду.
Је Јайаачы Кудайга једерге
јаан сууны кечер керек.

**Эн озо чычкан
келген. Ненинг учун
дезде, сууны кечер
тушта ол уйдын
белине чыгып алган
болгон.**

Онын учун уй экинчи болуп калганы
ол.

**Тындулар бар озо
сууны кечип, једер
болбой деп
санангандар. Је
бар үчинчи
болгон. Ого
суунын чакпынду
толкузы камаанын
јетирген.**

**Койон кемненг де
болуш сурабай,
араайынанг сууны
кечип, төртинчи болды.**

Бежинчи улу јыл болды.

Алтынч ы жылан.

**Јетинчи ат мантап
кирди.**

Сегизинчи кой

Тогузынчы мечин

**Такаа балдарын азырап турганча,
өй өткөн. Онын учун ол онынчы**

**Ийтте база эдетен ижи
көп болгон. Же ол он
биринчи.**

Эн учында какай сууны жүк арайдан кечип, он экинчи тынду болуп жылтоолошко кирген.

Алтай албатынан ырабай,

Албатынан сен үрен.

Жоннын үнин ундыбай,
Жонног шиндеп уксан сен.

А.Я.Ередеев